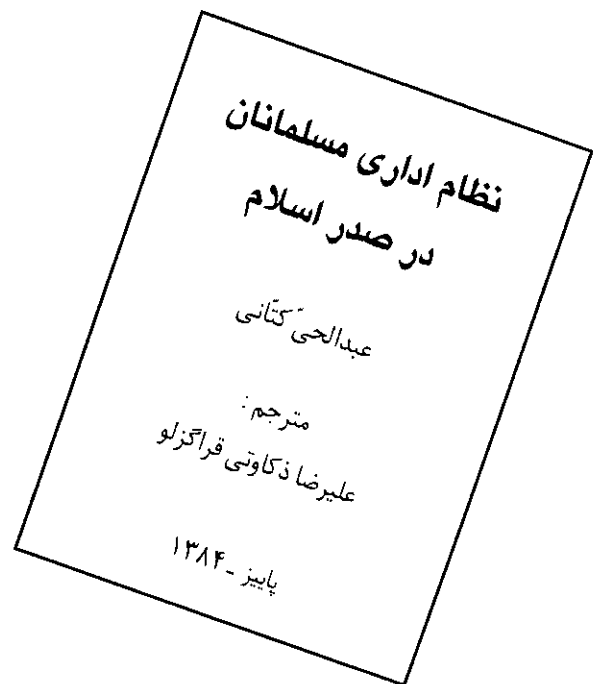

نظام اداری مسلمانان در صدر اسلام

ولی قیصرانی

نظام اداری مسلمانان در صدر اسلام، عبدالحی کتانی، مترجم
علیرضا ذکاوتی قراگزلو، پاییز ۱۳۸۴.

کتاب نظام اداری مسلمانان در صدر اسلام (نظام الحکومة النبویه المسمى التراتیب الادرايه) تألیف عبدالحی کتانی و ترجمه علیرضا ذکاوتی قراگزلو (انتشارات حوزه و دانشگاه، قم و سمت، تهران، ۱۳۸۴) از جمله کتاب هایی است که بر اساس احادیث و روایات اسلامی و تحلیل آنها به ویژه در امر حکومت نوشته شده و به لحاظ کثرت منابع و مطالب در نوع خود بی نظیر می باشد، کتاب مزبور از چند وجه حائز اهمیت است:

۱. مؤلف روشمندانانه با تحلیل و تفسیر (تاریخی، اخلاقی، فقهی ...) بنیان های روایی اداری حکومت و تمدن اسلامی را طی چند بخش با عنوان های فرعی بسیار و نتیجه گیری ذیل کلمات و عباراتی همچون «مؤلف می گوید»، «فایده»، «تنبیه» و «تذکر» معرفی کرده است.

۲. به لحاظ موضوعات مطرح شده و نیز ملموس و کاربردی آنها (موضوعات) در زندگی اجتماعی سیاسی و هم فردی مسلمانان، کتابی جالب و خواندنی می باشد به طوری که خواننده فارسی زبان (که دسترسی به منابع عربی غرب اسلامی ندارد) با نگاهی اجمالی به محتوای آن جواب سؤال های خویش را می یابد.

۳. مؤلف کوشیده تا با اطلاع کافی از حدیث، تاریخ و فقه (به خصوص اهل سنت) اسلامی الگویی جامع از دین اسلام در شئون مختلف زندگی دنیوی پیش روی فرد مسلمان بگذارد. «با آنکه حدود هشتاد سال از نوشتن این کتاب می گذرد، به لحاظ اطلاعات سرشار و گردآوری روایات و آثار دست اول درباره اوضاع اجتماعی صدر اسلام، هنوز هم منبعی با اهمیت است، مگر اینکه از کتاب های تازه چاپ یا تازه یاب در تأیید، تکمیل یا تصحیح مطالب آن چیزهایی به دست آید و مقایسه و مقارنه صورت گیرد.

می دهد، چه بسا تصرفات عمدی و کم و زیاده‌ها واقع شده و بنا به مصالح و منافع شخصی، گروهی، سلیقه‌ای و فکری دروغ‌ها ساخته‌اند و راست‌ها از قلم انداخته‌اند. اگر هم نقد و درنگی صورت گرفته، در احادیث احکام است، اما در روایات تاریخی، عقیدتی و حتی اخلاقی به مواردی بر می‌خوریم که خواننده عادی نیز به ساختگی بودن آن پی می‌برد، هر چند بعضی اوقات نیز در دستکاری چنان ماهرانه بوده که کارشناسان هم در صحت و سقم آن دچار تردید می‌شوند. آنچه گفتیم برای این است که بیشتر به خواننده یادآوری کرده باشیم دست یافتن به مجموعه‌ای از بطون متون کهن، که در آن مطالب منظم و معنا داری از سیر حوادث قرون قدیم بیرون کشیده شده و در معرض مطالعه آسان و بی زحمت ما قرار گرفته، بسیار مغتنم است، و کتاب حاضر چنین مجموعه‌ای است» (ص ۱۷ و ۱۸).

۴. عبدالحی در کنار فعالیت‌های سیاسی با برپا کردن کتابخانه غنی از منابع کثیر و دست اول و نیز جستجوی آثار و شواهد تاریخی در زمان معاصر با تألیف آثار بسیار از جمله کتاب حاضر به ضرورت حکومت جمهوری اسلامی پی برده و نوید آن را به مسلمانان داده است، زیرا پس از اضمحلال امپراطوری عثمانی و پیدایی کشورهای مستقل مسلمان با گرایش‌های سیاسی مختلف، «بازگشت خلافت اسلامی» همچنان برای متفکران عرب (مسلمان) مطرح بود. گروهی تحقق مقوله مزبور را غیر ممکن و گروهی ممکن می‌دانستند. کتاب‌هایی از دو جانب نوشته شد که کتاب حاضر با رویکرد موافق مسئله مذکور مبنی بر نظریه «یگانگی دین و سیاست» تألیف گردید (ص ۳-۵). کتابی در مقدمه جامع خویش، «از همان ابتدا تأکید می‌کند که در سیره نبوی تمامی آنچه که می‌توان از آنها به عنوان اجزای حکومت یاد کرد به اجمال یا تفصیل وجود دارد، هر چند مورد غفلت کسانی قرار گرفته که به گردآوری مسائل حکومتی از دوره خلفای اموی و عباسی اشتغال داشته‌اند ... سبب تألیف کتاب (حاضر) آن است که همه آنچه مربوط به نظامات زندگی و حکومتی و اداری بوده و در روزگار تأسیس تمدن اسلامی نبوی در مدینه وجود داشته، از دل متون تاریخ و سیره استخراج شده و در دسترس قرار گیرد ...» (ص ۱۱-۱۲).

البته منبع اصلی کتاب تخریج الدلالات السمعیه علی ما کان فی عهد رسول الله (ص) من الحرف و الصنائع و العملات الشرعیة نوشته ابوالحسن علی خزاعی تلمسانی فاسی در سال ۷۸۶ بوده که او (کتانی) با تهذیب کتاب مزبور به لحاظ

نویسنده علاوه بر آنکه در بیشتر موارد اخبار منقوله را نقادی کرده، همان ارائه روایات مختلف و متنوع در هر باب، خدمت بزرگی است که زمینه قضاوت درست را برای خواننده فراهم می‌کند و از آنجا که مراجع و مدارک این کتاب غالباً کتب اهل سنت و گاه از نویسندگان مغرب اسلامی است، برای اهل مطالعه ما تازه تر و قابل توجه تر خواهد بود» (ص ۱۷).

باید گفت مؤلف نظام اداری ... با طرح مقولات معتابه از احادیث و روایات گردآوری شده - که عمده ترین ارزش کتاب همین امر مذکور است - و ارائه شخصیت قدسی و در عین حال مردمی پیامبر اسلام (ص) (مستخرج از آیات و روایات) توانسته هر خواننده مسلمان (و بسا غیر مسلمان) را با هر سلیقه جذب و رغبت او را به خواندن تمامی کتاب جلب نماید، فی المثل وقتی خواننده به عنوانی همچون «ارزدار پیغمبر (ص) که بود؟»، «خادم بستر و بالین پیغمبر - ص»، «ظروف پیغمبر - ص»، «دو به هم زنی میان زنان»، «کسی که پیغمبر (ص) را می‌خنداند» در کنار عناوین دیگری همچون «کاتبان وحی»، «مفصل ترین و جامع ترین سند باقی مانده از پیغمبر - ص»، «بیعت، معاهده، معاهده»، «پیغمبر (ص) و مسلمانان صدر اول از مهندسی ساختمان و راه سازی اطلاع داشتند» و جز اینها (که روی هم نزدیک به پانصد عنوان فرعی ذیل ده بخش کلی طی ۴۱۰ ص می‌شود) بر می‌خورد، در صدد بر می‌آید کتاب مذکور را مطالعه کند و بهره لازم را ببرد.

البته در این میان نقش مترجم زبردست و صاحب نظر نظام اداری مسلمانان ... را نباید فراموش کرد. یکدست بودن ترجمه و کاربرد واژه‌های مناسب محاوره‌ای در کنار لغات ادبی و رسمی و اداری، گزینش مطالب و حذف زوائد و موارد ناصیح و مبتذل، و ... از ویژگی‌های ترجمه استاد ذکاوتی در کتاب مزبور است (ص ۱۹). ضمن اینکه ایشان جهت اطلاع خواننده می‌گوید «لازم است به اجمال به نکته‌ای اشاره شود که در قطعی بودن مصادر تاریخ اسلام جای سخن است و افزون بر اشکالاتی که در هر نقل و روایتی از سینه به سینه و از شفاهی به کتبی رخ

مطالب تکراری و نواقص اسنادی (احادیث و روایات) ... و تصرفات زیاد، آن را به صورت کتاب مستقل حاضر تحریر و تألیف نموده است (ص ۱۸-۱۹).

باری نظام اداری مسلمانان در صدر اسلام از یک مقدمه (استاد جعفریان) و یادداشت مترجم (استاد ذکاوتی) و ده بخش عمده تشکیل شده که محتوای هر بخش نشانه دقت نظر و توجه بلیغ مؤلف به ایجاد فضای ذهنی مناسب با اوضاع اداری، اجتماعی، تاریخی ... اقتصادی و صنعتی صدر اسلام در خواننده می باشد. ناگفته پیداست که نظام اداری ... خود گزیده ای از الترتیب الادرایه ... است و به دست دادن گزیده دیگر از آن در اینجا مناسب کتابگزاری نیست، لذا باید به کتاب رجوع کرد و از مطالب آن بهره مند شد، اما در هر حال جهت اطلاع خواننده می توان به چند موضوع و شواهد مربوطه اشاره نمود.

واژه شناسی و سیر تاریخی کاربرد برخی اصطلاحات اسلامی و مصادیق آنها: خلیفه، امیر المؤمنین (ص ۲۱)، فرق بین خلیفه و ملک و سلطان (ص ۲۵-۲۶)، اقسام بدعت (ص ۳۰)، فتوا (ص ۴۵)، اصطلاحات نامه های پیامبر (ص) (ص ۷۶-۸۱)، وقف (ص ۱۹۱) و

علم آموزی و ترجمه کتاب: وضعیت علمی صدر اسلام، ص ۲۹۳-۳۰۳، چگونگی علم آموزی صحابه (ص ۳۰۹ و ۳۱۰)، روزهای مخصوص اهل علم (ص ۳۱۵)، ترجمه کتاب های کهن (ص ۳۳۳ و ۳۳۴)، آموختن نجوم (ص ۳۵۰ و ۳۵۱) ... که متضمن نکات بسیاری در آداب علم آموزی و هم حرمت علما آمده است. «از علی (ع) ... از جمله حقوق عالم بر تو این است که بر همه به طور عام سلام کنی و به ویژه او تحیت نیز بگویی و پیش روی او بنشینی و با دست و چشم اشاره نکنی و قول مخالف او را به نام نقل نکنی و نزد او غیبت نکنی و جامه او را نگیری و زمانی که حوصله ندارد بر او وارد نشوی و بر طول صحبتش اعتراض و تعریض نکنی که عالم همچون نخل است، باید منتظر بمانی که چیزی از آن فرو افتد ...» (ص ۳۵۶). افزون و مقدم بر اینها «پیغمبر (ص) هنگام علم آموزی، هر یک از اصحاب را بر حسب مرتبه می نشانید و می فرمود برداران و خردمندان شما نزد من بنشینند و سپس دیگران» یا «جای گرفتن در مجالس جمعه و مجلس علم صبحگاهی (پیغمبر - ص)، به ترتیب هجرت و علم بود» (ص ۳۶۱). البته ترتیب حضور نزد پیامبر (ص) برای گروه های دیگر رعایت می شد چنان که «... در مجلس حرب، جنگ آزمودگان و دلاوران نزدیک پیغمبر (ص)

می نشستند و در مجالس مشورت کسانی که بصیرت داشتند و در ...» (همان جا).

«در آنچه به نوشتن مربوط می شود» عنوان بخشی از کتاب درباره نوشتن و اهمیت آن نزد مسلمانان صدر اسلام است که به کاتبان (ص ۶۹-۷۳)، اندازه و وضع نامه ها (ص ۷۲)، اصطلاحات نامه های پیغمبر (ص) (ص ۷۶)، کیفیت خطاب فرمانروایان عصر به آن حضرت (ص ۷۶-۷۷)، نویسا بودن پیامبر (ص) (ص ۸۶-۸۷) و سپس ویژگی های سفیران پیامبر (ص) (ص ۹۱-۱۰۰)، شعر و شاعری نزد پیامبر (ص) (ص ۱۰۳-۱۰۶) و ... اختصاص دارد. «پیغمبر (ص) از شریذ خواست شعر امیه بن ابی صلت را برایش بخواند و او صد شعریا صد بیت خواند ... فرمود چیزی نمانده بود که (این شاعر) مسلمان شود ... شعرش مؤمن و قلبش کافر است» (ص ۱۰۵). مؤلف می گوید «عرب ها بر اروپاییان در کشف رمز خطوط قدیم سبقت دارند و به واسطه کتب عربی است که اروپاییان به این درجه از معرفت لغات و خطوط کهن رسیده اند، چنان که در اواخر قرن سوم یا اوایل قرن چهارم، احمد بن وحشیه بَنَطی کتاب شوق المستهام ... را نوشت که شامل صور تمام خطوط مستعمل میان امت های قدیم بود ...» (ص ۱۱۳).

یکی از بخش های بسیار جالب کتاب، بخش «پیشه ها و صناعات روزگار پیامبر (ص) است» (ص ۲۲۵-۲۹۱). در این بخش مؤلف ضمن آوردن عناوین متنوع با روایات و توضیحات درباره انواع حرف و پیشه های صدر اسلام می گوید «مسلمانان نخستین به خرید و فروش مشغول نمی شدند، مگر احکامش را بدانند» و سپس این کلام علی (ع) را از شرح نهج البلاغه (ابن ابی الحدید) نقل می کند که «من اتجر بغير فقه فقد ارتطم فی الربا»، «مسائل معاملات با هم مشتبه اند و جز فقیه آن را فرق نمی نهد» (ص ۲۳۴)، «تاجر باید احکام صحت و فساد و بطلان و حرام و حلال معاملات و ربا را بداند» (ص ۲۳۵). البته در بخش مزبور اطلاعاتی راجع به وضع راه های ارتباطی ممالک مسلمانان جهت انتقال کالا و محصولات کشاورزی موجود است که مربوط به

که پشتش راست بماند و قوتش نابود نشود و این یک سوم شکم است، یک سوم دوم برای آب و یک سوم آخر برای تنفس و این برای بدن و قلب مفیدتر است» (ص ۳۶۷).

یکی دیگر از عناوین فرعی نظام اداری مسلمانان ... عنوان «توانگر شدن صحابه (از تصرف غنائم) می باشد. مؤلف مفصلاً به این موضوع پرداخته از جمله به نقل می گوید «... طلحه انگشتری با نگین یاقوت داشت ... از طلحه یکصد پوست گاو به جای ماند، هر پوستی محتوی سه فنطار طلا (= سه پوست گاو پر از طلا) ... در سر طویله عبدالرحمان بن عوف یک هزار اسب، یک هزار شتر و ده هزار گوسفند بود و ربع میراث او، هشتاد و چهار هزار (دینار) شد. از زید بن ثابت آن قدر طلا و نقره باقی ماند که با تبر قطعه قطعه می کردند، به جز املاکی به ارزش یکصد هزار دینار ...» (ص ۳۸۶).

به دست دادن آمار و هم نام کسانی که به نحوی در خدمت پیامبر (ص) و اسلام و مسلمانان بودند از ویژگی های بارز کتاب نظام اداری ... است، طوری که ذیل هر بخشی از آن چندین عنوان فرعی راجع به نام و مسئولیت این گونه اشخاص دیده می شود. در اینجا چند عنوان از مقوله مزبور را ذکر می کنیم: خادمان پیغمبر (ص) از بنده و ازد (ص ۳۰)، «کفشدار پیغمبر (ص) (ص ۳۴)، کسانی که واسطه بین پیغمبر (ص) و مردم بودند (ص ۴۵)، کاتب سر پیغمبر (ص) (ص ۷۱)، مأمور نگهداری اسیران» (ص ۱۵۱)، امین حرم پیغمبر (ص) (ص ۱۷۱)، هفت برادر صحابی که گورشان از هم جداست (ص ۳۸۳)، ...

سوی اینها خواننده می تواند با مطالعه نظام اداری ... از وضع جهاد و عملیات جنگی در زمان پیامبر (ص) مطلع گردد. در این مقوله عناوین چشمگیری مانند شعار رزمندگان و علامتی که با آن یکدیگر را می شناختند، تهیه اسب برای رزمندگان، اسلحه پیغمبر (ص)، پیغمبر (ص) با کافران چه رفتاری می کرد و ... به دیده می آید (ص ۱۵۳ - ۱۸۶). کتاب مزبور راجع به «گردآوری مالیات» (ص ۱۸۶ - ۱۹۶)، «خزانه داری و انبار داری» (ص ۱۹۷ - ۲۰۶) نیز مطالب خواندنی مفصل دارد که با همین عناوین و بیشتر همان طور که گفته شد سعی مؤلف در به دست دادن نام کس یا کسانی است که فی المثل «تحویلات» ضمن خمس»، «جزیه گیرنده»، «عامل زکات»، ... بوده اند. ضمن اینکه اوزان مستعمل در زمان پیغمبر (ص) را هم معرفی و طریقه استفاده از درهم، شتر و گوسفند را با ذکر منابع و نقل قول از آنها توضیح داده است.

بعد از زمان پیامبر (ص) می شود، از جمله «آرد سفید و روغن و عسل از شام به مدینه می آوردند و مدینه بازار اعراب شده بود که از راه های دور بدان جا کالا حمل می شد» (ص ۲۵۱).

باری در بخش مزبور به روایات جالبی نیز بر می خوریم مانند «علی (ع) بر کسی گذشت که زعفران وزن می کرد، فرمود نخست کامل وزن کن و سپس هر قدر خواستی اضافه بریز» (ص ۲۴۰)، «پیغمبر (ص) کندن گیاه مکه را تحریم کرد، مگر اذخر که برای سقف خانه ها و مصرف زرگرا به کار می آمد» (ص ۲۵۵)، «پیغمبر (ص) سه بار مسجد ساخت، یک بار یکپارچه خشت پهلوی خشت، دیگر یک خشت و نیم خشت، سوم چیدن خشت به صورت نر و ماده و دو خشت کامل بالای آن» (ص ۲۶۲).

در کتاب نظام اداری ... سخن از پزشکی و پزشکان و حتی قرنطینه در زمان پیامبر (ص) رفته است، چنان که کتانی به نقل می گوید «پیغمبر (ص) زخم سعد بن معاذ را داغ کرد که خون بند بیاید، مبادا مجروح از خونریزی بمیرد» (ص ۲۱۷). راجع به قرنطینه نیز می گوید «پیغمبر (ص) فرمود هر گاه در سرزمینی وبا پدید آمد و شما آنجا بودید بیرون مگریزید» یا «... خود را به نزدیکی مرض افکنند، همانا تلف شدن است» (ص ۲۱۸).

اما بهداشت نیز از لوازم سلامتی بدن و پیشگیری بیماری هاست، لذا همو (کتانی) در جای دیگر کتاب با ذکر عنوان «سخن پیغمبر (ص) در بهداشت و درمان و تغذیه» مطالبی می آورد که ما بخشی از آن را نقل می کنیم: «پیغمبر (ص) ماهی و شیر را با هم نمی خورد و دو خوراکی که هر دو طبیعت گرم یا سرد داشته باشد و یا دو قابض یا دو مسهل یا یک قابض و یک مسهل با هم نمی خورد، همچنین دو غذای سنگین و یا سنگین و سبک را توأم نمی کرد، همچنین کبابی و آبیض، گوشت قورمه و رطب تازه ماست و تخم مرغ را با هم، گوشت و ماست را با هم و غذای شب مانده و گندیده نمی خورد. نیز ثابت نشده حضرت غذای نمک سود یا در سرکه خوابانیده شده مصرف کرده باشد، اما دوغ و آب خرما و شربت عسل بسیار خنک میل می فرمود» (ص ۲۶۶) و «پیغمبر (ص) فرموده است انسان چند لقمه بخورد

کتانی دربارهٔ قدمت سکه در اسلام می گوید «قدیم ترین سکه ای که تاکنون یافت شده، به سال ۲۸ و در زمان خلافت عثمان در قصبه هرتک [؟] طبرستان ضرب شده و بر روی آن نگاشته اند «بسم الله ربی» و سکه ای ضرب شده به سال ۳۷ زمان خلافت علی (ع) که بر آن نگاشته اند «ولی الله» و نیز سکه های سال ۳۸ و ۳۹ با نقش «بسم الله ربی» است ...» (ص ۱۹۹).

و نه بسیار فرو افتاده بود و موی سرش بیشتر اوقات از نرمه گوشش نمی گذشت و اگر بلندتر می شد میانش را می شکافت و به دو طرف سر می افکند ... گشاده پیشانی بود و ابرویش باریک و قوس دار و کشیده بود و پیوسته نبود.

در نظام اداری ... مطالبی هم دربارهٔ زنان احتوا یافته آمده، از جمله ذیل عنوان «نمایندهٔ زنان در محضر پیغمبر - ص»: «اسماء بنت یزید بن سکن انصاری به خدمت پیغمبر (ص) رسید و گفت من فرستادهٔ گروهی هستم که پشت سر من هستند و همین حرف مرا می گویند و نظر مرا دارند. خداوند تو را بر همهٔ مردان و زنان مبعوث کرده است و ما گروه زنان پرده نشین و محدود هستیم ... و مردان با جماعات و تشییع جنازه ها بر ما برتری یافته اند و زمانی که مردان برای جهاد بیرون می روند، ما اموالشان را حفظ می کنیم و ... یا رسول الله آیا در اجر شریکیم؟ پیغمبر (ص) ... فرمود ای اسماء بازگرد و به زنانی که تو را فرستاده اند اعلام کن که فضیلت شوهرداری نیکو و رضاجویی و همدلی با او برابر همهٔ ثواب های مردان است که ذکر کردی» (ص ۲۸۰) یا ذیل عنوان «صحابه، زنان و کنیزان خود را تعلیم می دادند» و «پیغمبر (ص) روزهای خاصی را به زنان اختصاص داده بود» آمده که «زنان به پیغمبر (ص) عرض کردند مردان در محضر تو بر ما غلبه کرده اند (و اغلب وقت تو را می گیرند)، پس روز معینی از برای ما قرار بده. حضرت روزی را برای ملاقات با زنان و موعظه آنها وعده گذاشت» (ص ۳۱۷). مزید بر اطلاع از مسئلهٔ زنان در صدر اسلام می توان به عناوین زنان معلم (ص ۴۱)، زندان زنان (ص ۱۴۵)، زن عطر فروش (ص ۲۴۴)، زنان پرستار در میدان جنگ (ص ۲۷۷)، زنان تجارت پیشه (ص ۲۷۹) و ... توجه نمود.

چون راه می رفت، قدم ها را به روش مستکبران بر زمین نمی کشید، بلکه از زمین می کند و می گذاشت و سر را به زیر می افکند ... گردن را به روش خودخواهان نمی کشید ... چون به جانب خود ملتفت می شد که با کسی سخن گوید به روش ارباب دولت به گوشهٔ چشم نظر نمی کرد، بلکه با تمام بدن بر می گشت و سخن می گفت ... چون اشاره می نمود به دست اشاره می نمود نه به چشم و ابرو ... از شر مردم در حذر بود، اما از ایشان کناره نمی گرفت ... مجلس شریفش مجلس بردباری و حیا و راستی و امانت بود ...» (ص ۴۰۱-۴۰۵).

خلاصه باید گفت کتانی با یافتن احادیث و روایات از منابع معتبر و تألیف الترتیب الادرایه ... در پی این بوده «که نشان دهد حرفه های مدنی و اعمال حکومتی، بدعت نیست و سنت است» (ص ۱۸). همان طور که از محتوای کتاب بر می آید مؤلف بیشتر از کتب اهل سنت (مالکی) استفاده کرده، لذا در بعضی جاها سیرهٔ صحابه و خلفا را هم به مثابهٔ حجت و اصل گرفته است که این امر قابل تأمل است، اما به هر حال یافته های او به لحاظ تاریخی و کتابش از نظر جمع بودن مطالب بسیار زیاد دربارهٔ وضع حکومت و ادارهٔ جامعهٔ مسلمانان صدر اسلام حائز اهمیت است، چنان که می توان الترتیب الادرایه ... یا ترجمهٔ خوب نظام اداری مسلمانان ... را در کنار کتاب تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری تألیف آدم متر و ترجمهٔ علیرضا ذکاوتی قراگزلو (برندهٔ کتاب سال ۱۳۶۲) قرار داد با این تفاوت که الترتیب ... مربوط به (تمدن) سدهٔ اول هجری می باشد. هر دو کتاب سال های سال می تواند مرجع و منبع محققان و سخنوران و اهل مطالعه از هر نوع سلیقه و نگرش باشد.

ویژگی های جسمانی و رفتاری مسلمانان صدر اسلام و نیز شخص پیامبر (ص) و هم اشیا مانند شمشیر علی (ع) عناوین و مطالبی را در کتاب کتانی (نظام اداری ...) به خود اختصاص داده است، در این باره می خوانیم: «در میان صحابه، شمشیر علی (ع) به گره گشایی دشواری ها معروف بود ...» (ص ۳۸۰)، «از صحابه آن که قد بلندتر بود» (ص ۳۸۱)، «از صحابه آن که بسیار کوتاه قد بود» (ص ۳۸۲)، اما پیامبر «رویش از نور می درخشید مانن شده چهارده، از میانه بالا اندکی بلندتر بود و بسیار نبود و سربارکش شب بزرگ بود و مویش نه بسیار پیچیده

